„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“
За Угарску, Србију Црну Гору и друге стране земље
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23.—
на чет. год К 8·50 11·50 „

Поједини бројеви стају 12 потура

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској ул бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 222. У Новом Саду, у недељу 10. (23.) новембра 1913. Година XXIX.

Да ли расплет хрватске кризе?

По оном, што се охоли угарски министар-председник гроф *Стеван Тиса* одлучио, да **ЛИЧНО** дође у додир са члановима хрватско-српске коалиције, дало би се закључити, да има доброга изгледа за *расплет хрватске кризе*. Али с друге стране кад се узме, да у жилама Стевана Тисе тече крв као у његова покојног оца *Коломана* Тисе, који је једном приликом на угарсмом сабору према немађарским народима Угарске и Хрватске употребио реч: *смрвљење* (összetiprás), па да су мађарски државници мање-више повинисте, који стоје на становишту пок. барона *Банфија*, да автономија Хрватске може значити само ону автономију, што је у Угарској има свака *жупанија*: то би било слабог изгледа за расплет кризе у Хрватској. Међутим, ми се уздамо у оне Србе и Хрвате од хрватско-српске коалиције, који су дошли у додир са грофом Тисом. Родољуби као што је *Николић-Подрински, Медаковић, Мажуранић, Бадај*, нису људи, којима би Стеван Тиса могао импоновати. Па је данас такав политички положај у погледу хрватске кризе, да би се о шовинизму у Будимпешти могло рећи оно: *притерала орла зла година*.

Нама се у преговорима, што их је Тиса водио са члановима хрватско-српске коалиције, у колико су неке ствари избиле на јавност, чини неки circulus vitiosus у оном, што хоће Тиса. Тиса подсећа на оно, што је чинио покојни *Левин Раух* године 1868., кад су текли преговори о потањој нагодби. Тада је Раух, као данас Тиса, хтео пошто по то да има *унијонистичку већину у хрватском сабору*. Ово је и данас главна мисао грофа *Куен-Хедерварија*, који у погледу Хрватске инспирира Тису. И онда, под Раухом, казивано је у Будимпешти: ми хоћемо нагодбу са Хрватском на основу *слободне воље* хрватскога сабора, — али према *нашој* вољи! У оно доба Левин Раух је видео, да не може добити унијонистичку *већину* на хрватском сабору, па шта је онда радио? Просто је *октројисао изборни ред* и себи створио на хрватском сабору унијонистичку странку, а ова је онда изабрала регниколарну депутацију, која је са угарском регниколарном депутацијом створила нагодбу од године у 1868. То је оно, што и данас *дели* странку хрватско-српске коалиције од хрватске странке права. Наравно, данас не ће Тиса октројисати какав нови изборни ред, али хоће у напред да осигура известан број посланика *старе* унијонистичке странке, како би хрватски сабор бирао такову хрватску регниколарну депутацију, која би чинила оно, што хоће у Будимпешти. Диктат из Будимпеште, то је био познати „бео лист“ за Хрватску.

Не ћемо овде понављати преображај тадање тобож народне странке у *унионистичку* странку под баном Иваном *Мажуранићем*, па и даљи преображај под баном грофом Куен-Хедерваријем, услед кога је преображаја нагодбу од год. 1868. санкционисао хрватски сабор. Зна се, да је пок. *Штросмајер* у оно доба прорекао Мажуранићу, да ће се *кајати*. Само ћемо овде с обзиром на прошлост споменути оно, што је данас, сигурно био предмет расправи између Тисе и чланова хрватско-српске коалиције, а то је, да треба *изаслати регниколарне депутације* хрватскога и угарскога сабора ради споразума у погледу *железничке прагматике* и других спорних питања између Хрватске и Угарске.

Нама је чудновато, да се данас после *седам* година погрева оно, што је у оно доба био предмет разговору између хрватско-српске коалиције и угарске владе, наиме ствар *изашиљања регниколарних депутација*. Кад су у оно доба они хрватски делегати у угарском сабору због ужасних повреда нагодбе ударили у *опструкцију*, тада је *Векерле*, по једном народносном посланику, поручио хрватским делегатима, да би због спора ваљали изаслати *регниколарне депутације*. Али тада су хрватски делегати *ово одбили*, те искали извршење нагодбе, пошто се на њој не би имало шта мењати, што већ по нагодби не би постојало у погледу употребе хрватскога језика. Но тада је угарски сабор, да би угушио хрватску у опструкцију, *променио* саборски пословни ред ad hoc, од прилике као што је данас Тиса променио саборски пословни ред против мађарске опозиције. То је оно: hodie mihi, cras tibi (данас мени, сутра теби), што би се могло рећи прећашњој мађарској коалицији, а данашњој мађарској опозицији.

Оно, што данас хоће Тиса и гроф Куен-Хедервари, као и други мађарски државници са *расплетом* хрватске кризе, то је, да *старе унионисте дођу у хрватски сабор*, па да управљају избором *регниколарне депутације*. У Будимпешти хоће *осигурање избора извесногa броја старих унониста*, од прилике онако, као што је гроф Куен-Хедервари, кад је био угарски министар - председник, године 1910. у својим преговорима са народносним посланицима преко свога државнога секретара *Јесенскога* хтео у народносним изборним срезовима, да осигура мандате за владине кандидате, што су особито Румуни *одлучно одбили*.

Хрватско - српска коалиција за време владавине мађарске коалиције била је противна изашиљању регниколарних депутација, јер је казала, да је нагодба од год. 1868. довољна, да се како железничка прагматика у духу и слову нагодбе од год. 1868. изврши, тако и одређења нагодбе у погледу државних испита у Хрватској, који би се ма у којој струци имали полагати на хрватском језику. Једино, што би могло бити предмет расправи, то је, да се *финансијско питање реши*. Још је пок. Франк потанко доказао, да је Хрватска у многом финансијски *оштећена* од стране Угарске, особито у том, што многа друштва, која имају своје радње у Хрватској-Славонији, плаћају *доходарину* у Будимпешти у корист Угарске. Па је Хрватска оштећена и у погледу своје *квоте*, која се плаћа заједно са Угарском. Још је оштећена Хрватска и у своме автономном буџету. А ипак се мађарски државници *размеђу, да Угарска издржава Хрватску*!

Живо бисмо желели, да расплет кризе у Хрватској дође до повољнога ревултата. Али за ово би било потребно, да се мађарски државници окану Банфијева шовинизма: да хрватска автономија може бити само оно, што и жупанијска автономија, па би требало, да ти мађарски државници *не заборавe* изреку хрватскога бана *Бакача*: regnum regno non praescribit leges (држава држави не прописује законе.)

НАЈНОВИЈЕ ВЕСТИ ИЗ СРБИЈЕ.

— Сјајна прослава у Битољу. — Одликоване заслужне госпође. — Блед утисак Берхтолдова експозеа. —

[Телеграм српског Пресбироа „Бранику“.]

Београд, 7. (20) новембра.

Прослава *годишњице ослобођењу* вароши *Битоља* одржана је јуче и *испала* је *сјајно, величанствено*. Престолонаследника *Александра*, који је дошао на прославу, свуда предусретаху с највећом пажњом, а тако исто су симпатично дочекивани и поздрављани и министар-председник Никола *Пашић*, остали чланови владе и председник београдске општине Љуба *Давидовић*. Битољско грађанство и народ из околине у огромном броју учествоваху у овој патријотској српској свечаности.

Данас су *одликоване Крстом Милосрђа* Александра Павловна госпођа руског посланика Николаја *Хартвига* и ћерка им госпођица Лудмила Николајевна, леди *Пецетова* госпођа енглеског посланика, госпође: немачког конзула и руског војног аташеа и госпође српских министара.

Експозе, који је аустро-угарски министар иностраних дела гроф *Берхтолд* држао у делегацијама, учинио је у овдашњим политичким круговима *блед утисак* нарочито *због Берхтолдове необјективности*, коју је аустро-угарски министар показао тиме, што је *приписивао Србији, да је ова поводом арбанаског упада у Србију хтела присвојити један део арбанаског земљишта*, као и због тога, што је гроф Берхтолд, говорећи о одсудним биткама у првом балканском рату, споменуо само битке код *Лозенграда* (Та код Лозенграда, толико слављеног Лозенграда — Крк-Килисе — заправо и *није било битке*, јер су одатле турски редифи пре битке побегли. — Ур. »Бр.«) и *Лиле-Бургаса*, а остало је све прећутао. (Заиста је *срамота*, да један министар буде такав *ситничар* те да прећуткује велике победе Србије, Црне Горе и Грчке, којима су се цео културни свет и најбољи европски војни стручњаци дивили. Да, али и г. Берхтолда *јако боли Брегалница*, можда јаче, него и саме Бугаре! — Ур. „Бр.“)

БЕРХТОЛДОВ ЕКСПОЗЕ У ДЕЛЕГАЦИЈИ

О ИНОСТРАНОЈ ПОЛИТИЦИ АУСТРО-УГАРСКЕ МОНАРХИЈЕ.

(Свршетак.)

— Удешавање Албаније. —

Конституирање албанске државе у последње време — ма да лагано и с тешкоћама — повољно (?) напредује. После коначног закључка амбасадорске реуније о североисточној граници, у последњој седници тога скупа 11. августа утврђене су јужне албанске границе, те предгорје Фтелија, преко пута Крфу, сачињава један крај, а Албанији досуђено подручје од Корице други крај јужне албанске пограничне линије, док је трасирање ове потоње било поверено једном повереништву, састављеном од делегата великих сила. Ово поверенство као и оно међународно поверенство, које има да потанко утврди северне албанске границе, како је у Лондону закључено, налазе се сада на послу и има наде, да ће оба у недалекој будућности своје деловање завршити. С друге опет стране састала се 17. октобра у Валони међународна контролна комисија, која има надгледати управу земље.

Најпосле се је холандска влада изјавила спремном, да одашље официре у сврху организације жандамерије у Албанију. Дотични су официри већ стигли на своје опредељење. Под овим се околностима може очекивати, да ће ова млада држава, која је у прошлим месецима под најнезгоднијим приликама, а без владара земље, без уређене управе, без финансија и без сигурносне службе могла одржати у животу, показујући вољу за живот, сада полазити бољој будућности у сусрет, а то тим више, што има оправданог изгледа, да ће се и ванредно важно питање престола на задовољство решити.

— Будућност Турске. —

Способност Турске за живот, доказан после неуспелог исхода балканског рата, која се способност за живот показала у поновном освојењу Источне Тракије и Једрена, даје нам наде, да ће за њу доћи период сталоженог развитка, при чему губитак толико скупих и вазда угрожених мађедонских покрајина само може да успешно делује на тај развитак. Утаначењем, што је недавно склопљено са Бугарском, после кога је ускоро дошла погодба са Грчком, Порта ће бити сада кадра, да се посвети великим својим задаћама унутарње организације. Ми смо везани са Турском традиционалним пријатељским односима као и разноликим трговинским интересима, па живо учествујемо у њену препороду.

Реасумирајући, ја бих хтео утврдити, да се сада претрпљена дуга и тешка криза мора посматрати као историјска нужда, којој се опрети, није за цело била наша задаћа. Док је европејски посед Турске сада ограничен на њене етнографске границе, дотле су хришћанске балканске државе све редом израсле преко својих досадашњих граница, изгледајући обилан културни рад у новостеченим крајевима. Иако је утаначење граница побудило много незадовољства и ранкине, то се може ипак изразити нада, да ће помисао на грозоте проживелих борби учинити, да ће потреба за миром и опоравком превладати.

— Европски концерат и Тројни Савез. —

Односи између великих сила у прошлој су кризи доказали неочекивану снагу. Ова отпорна снага нема се баш у најмањем делу приписивати постојећој и развојем на Балкану никако поремећеној еквилибрацији сила у Европи. Хвала буди општој

потреби за миром и одсуству сукоба заиста животних интереса, могла се чврстоћа европских групација опробати, а да се не наиђе на опасност конфлаграције. Ова чврстоћа особито је изражена у непоколебивој, делотворној и лојалној потпори, коју су нам за време кризе наши опробани савезници: немачко царство и Италија пружали. Тројни савез, који је, пре него што би доидуће године истекао рок његова утаначења, био 1. децембра прошле године обновљен, показао се у свим искушењима да постоји непоколебиво и стално. Са краљевином Италијом, која је у неким балканским питањима једнако као и ми директно заинтересована, вазда смо се потпуно слагали, тако, да су обе здружене силе могле развити једну акцију, чија је солидарна спроведба само још повећала интимност обостраних односа. Немачко царство додуше није у тим питањима непосредно заинтересовано, али је поновно пружила доказ, да можемо у озбиљним часовима безусловно на његову савезничку верност рачунати.

— Односи са Енглеском. —

Радосно побољшање *немачко-енглеских* односа морало је и по монархију бити од знатних користи. Строго објективно вођена иностранa политика Енглеске битно је допринела к томе, да су се безбројне тешкоће ситуације могле одстранити, а нису оставиле озбиљних несугласица између заинтересованих великих сила.

— Односи са Русијом. —

Ја сам пре узео прилику, да упозорим на то, да су наши односи према *рускоме царству* за читавог трајања кризе *коректни и пријатељски* (??) остали. Развитак прилика на Балкану одстранио је по који повод неспоразумима између обе суседне силе, умањујући тако не само трвења између оба, већ је уродио много пута радосном једнодушношћу у схваћању интереса, а ова једнодушност може на будући развитак наших односа само најбоље упливисати.

— Расположење у Француској. —

Како вам је познато, нема стварних противности интереса, који би нас од *Француске* оделили. Ако се и јављају од времена на време *у републици* гласови, *који нас врло мало могу обрадовати*, то се за то једва може наћи објашњење. На нашу радост ми немамо никаква разлога, да бисмо мислили, да ове изјаве изражавају расположај меродавних чинилаца.

— Симпатије за Румунију. —

Већ смо споменули, да се *Румунској*, чије је оправдане жеље Аустро-Угарска од почетка балканске кризе одлучно заступала, у српско-бугарском рату пружила прилика, да свој програм у целости изведе, и ми пратимо ову с нама уским пријатељством везану краљевину како у прошлости тако и у будућности нашом најтоплијом симпатијом,

— Балканске државе. —

Што се тиче односа према *балканским државама*, то ћемо настојати, да гајимо са свима пријатељске односе, па не ћемо мање настојати око тога, да се по могућству обазремо на њихове економске потребе. Територијалне промене промениле су и привредни положај појединих балканских држава, особито пак према нама, пошто је свака од балканских држава услед знатног прираста земљишта и становништва задобила веће значење за промет са робом, као и повишени интерес са становишта разних прометних проблема. Ми смо спремни да посветимо своју пажњу овим привредним питањима, настојећи око тога, да с оним земљама, које услед својега географскога положаја долазе у обзир при узајамном измењивању добара и које су предестиниране, да ту измену подржавају с нама, останемо у интимном саобраћају с обзиром на нашу народну привреду.

Пошто су све потребне материје са владама обе државе монархијине већ претресане, у стању смо да приступимо и ми овом потребном претресању и то чим буду последњи одјеци ратних догађаја пружили прилике за овакав рад.

— Опет Србија! —

Према суседној нам краљевини *Србији* сматрамо ми заведење *добрих привредних односа* као *залог пријатељског односа*. С наше стране српска је влада већ добила овакова саопћења. Ми очекујемо од српске владе сада, као доказ, да и она такав однос жели, таково *изјашњење*, које би нам омогућило да почнемо претресати потанко наш узајамни привредни положај.

Имајући то на уму, можемо изразити наду, да је променом на Балканском Полуострву настала нова ера у нашем односу према тамошњим државама. То ће бити ера ужег и живљег привредног саобраћаја поузданих пријатељских односа и ми ћемо овоме развитку најбоље послужити, *ако се политички консолидујемо*, ако будемо војнички вазда спремни и ако се не будемо предали никаквој обмани, уверени, да само сложно и пожртвовно узајамно деловање може давати снагу, углед а у часовима опасности сигурност и самопоуздање. Онда ћемо несметано моћи искористити благодати мира у сврху привредног и културног развитка и поправити оне економске штете, које су настале почетком овог великог народног и историјског преокрета на нашој граници.

СТАЊЕ У СРБИЈИ.

— Српски дипломата о односима са суседним државама —

Београд, 7. новембра.

Меродаван српски дипломата рекао је представнику „Српске Кореспонденције“ о стању у Србији ово:

»Србија жели, да се одржи мир и верује, да се овај неће пореметити. Осим тога жели, да са суседима, па и са Бугарском, буде у најбољим односима; но изгледи на добре односе са Бугарском врло су мали. Ако су захтеви Бугарске оно, што тражи шовинистичка софијска штампа, онда је са Бугарима немогућ добар однос, пошто се не може допустити, да македонски револуционарни комитет буде држава у држави. У осталом, Македонци су Срби, и они су се за Србе признавали и пре четрдесет година, док их бугарске комите нису камом и куршумом почеле бугарашити. И руска дипломатија ради на добрим односима оба суседа, но Бугарска на руске предлоге још није одговорила.

Са **Грчком** су најбољи односи, који произлазе из савезнога уговора и који су све бољи и бољи.

Са **Румунијом** су односи најинтимнији, и не ће се успети, да се она од Србије одврати. Да ли између оба суседа постоји савезни уговор, о томе се не може ништа саопштити.

Са **Црном Гором** су односи братски и биће све **интимнији**, што не значи, да ће политичка самосталност Црне Горе бити повређена.

Односи са **Турском** су пријатељски, а биће још бољи, пошто се потпише уговор о миру.

Српска је влада све учинила, да створи добре односе са **Аустро-Угарском**, али је нервозност аустро-угарске дипломатије (ултиматум) много шкодила.“

Бугарска вртоглавица.

— Протеривање српских „шпијона“ из Софије. — Бугари се одричу Словенства. — Апел генерала Савова. — Бугарска „слога“. — Бугари се у масама селе у Америку. —

Пре неки дан је бугарско министарство унутрашњих дела наредило софијској полицији, да попише и *протера* из Бугарске све оне *Србе*, који живе у Софији, јер — вели ћушнуто бугарско министарство — ти се Срби баве *шпијонажом*! Сада софијски републикански лист „Камбана“ износи имена оних Срба, који живе у Софији и којима је софијска полиција саопштила, да *у року од три дана оду из Софије*. Ти су Срби: Апостол *Гуглевић*, Никола *Ђорђевић*, Коста *Илић*, Никола *Јовановић*, Максим *Божић*, Сима *Анђелковић* и Гаврило *Ђорђевић*. А шта би Србија имала да шпијонира у несретној Блгарији — после Брегалнице?!

Поред дерњаве са напуштањем православне вере и прелазом у *унију* неки бугарски занесењаци *непрестано агитирају за то, да се Бугари у свему одрекну Словенства*! У тој лудачкој агитацији предњачи неки бугарски „Национални Сојуз“. На скупу тога друштва је ових дана одлучено, да се називи: „*Словенска* Беседа“ и „*Словенско* Добротворно Друштво“ замене са „*Бугарска* Беседа“ и *Блгарско* Добротворно Друштво“. На идућем скупу истога друштва решаваће се о *општем бојкоту* свега, што је српско и грчко.

Бивши бугарски генералисим *Савов*, коме су Срби његове, у бечким чивутским редакцијама прехваљене победничке ловорике ужасно растргли на Брегалници, објавио је у софијским листовима отворено писмо, у коме *објашњава страшни пораз Бугарске*. Генерал Савов ту вели, да је тај пораз последица не само несретног напада од 17. јуна, него да је он последица и других узрока, који су претходили и дошли после тога кобног датума. „Кад бих“ — вели генерал Савов — „хтео да изнесем *све* узроке, ваљало би открити многе државне тајне“. С тога генерал Савов препоручује, да се престане с узајамним оптуживањем, него да се треба предати раду на народном препорођају, јер — вели — бугарска звезда није избледела после последњих догађаја. Народни идеал, који је увек био сан Бугара, не може ишчезнути.

Пре неколико дана је у Пирот — како београдски „Пијемонт“ јавља — стигло преко 120 Бугара, који иду из Бугарске у Америку. Сви ови Бугари отпутовали су за Београд, где су се обратили једној тамошњој агентурској радњи, да им извади карте за Америку. Неки од ових Бугара *селе се из Бугарске за навек, водећи собом и своје породице*, други иду у „земљу долара“ само на печалбу, јер им њихова отаџбина не даје поља за рад. Ови су Бугари већином из села Трнове и Ораховице, која су сада готово опустела. Ти људи причају: Да би се стало на пут исељавању, бугарска је влада поништила своју ранију наредбу за исељавање, иначе би исељавање било куд и камо јаче. „А влада се“ — рече један Бугарин Ћустендилац, који иде у печалбу — „обратила и Србији и Румунији, преко чијих земљишта исељеници пребегавају, молбом, да исељенике враћају натраг.“

Ако је међутим ово истина, слаба је вајда од свега тога и да их враћају. Не цвета цвеће у оној земљи, коју њени синови напуштају и иду са својих огњишта чак у Америку.

ДЕЛЕГАЦИЈЕ.

Ове године заседавају делегације у Бечу. У прошломе броју свога листа изложили смо у уводном чланку, какви тешки задатци чекају оба та парламентарна тела, кад би у њима већина имала права смисла за истините интересе ове монархије и толиких народа у њој. Овако — чућемо од стране већине гомилу фраза и комплимената заједничкој влади, а

ЛИСТАК.

Српско народно позориште.

Гостовање Маре Таборске.

Београдска уметница г-ђа Мара Таборска гостовала је ове недеље у Новом Саду две вечери у Српском народном позоришту, и својом игром стекла је опште симпатије.

Као Астра у »Идеалима« дала је много, али се о њој није могао добити прави појам Г-ђа Мара је бринета са милим и лепим плавим очима, чији се прави чар изгубио због плаве косе Астрине. Тако је морало бити, јер је пишчева Астра плавојка; уметница се морала масковати према пишчевоме схваћању. К томе нам се чини, да је г-ђа Мара нешто слабија него пређе, те Астра није била толико пластична, колико смо, не знајући, да је уметница сада нешто слабија, очекивали. У првоме чину смо ми, који уметницу из Београда познајемо, то нарочито приметили, јер је уметница била у тоалети беле боје, која телесне облике још више ублажује. У другом пак чину лакше нам је било на срцу, јер је уметница била у ружичастој тоалети, због чега беше далеко пластичнија и ближе карактеру пишчеве Астре.

Астра г. дра Трифковића је страсна, хистерична девојка (то нам се учинило при читању „Идеала“, а за тим нам је то и сам писац потврдио), и гђа Мара дала је доста од те особине. У првом је чину она то извела својом изврсном игром, а у другоме чину и својом изврсном игром и појавом: играла је страсну Астру и била је, изгледала је Астра од крви и меса пишчевога замишљања.

Не знамо, истина, како је писац гошћину игру у овоме схватио (то је, у осталом, његова ствар), но наше је схваћање, као што наведосмо, дакако, уз примедбу, да смо г-ђу Мару гледали у другим улогама у Београду, у којима се нарочито истицао тен модерне, страсне жене. Тада је уметница бивала у другим тоалетама, у тоалетама друкчијег кроја (више јој се врата, прсију и руку видело) и друкчије боје, што је све утицало на њезин тен, тен модерне, културно страсне жене.

Целокупном својом игром, кретњама, потезима, обрађеном дикцијом г-ђа Таборска дала је Астру. Она, истина, не говори савршено српски, јер је у српско позориште дошла из чешког, али је, ако не тачним нагласом сваке речи, а оно добром обрадом реченица и реченичних веза, дала занимљиву скалу дикције, којој се уза све недостатке наглашавања неких речи и слогова, не може одрећи уметничка вредност. Тим мање, јер се у свему томе осећао темпераменат уметнице врло живахне и културне.

Г-ђа Мара дала нам је Астру онаку, какву је писац дао; и она више ништа није ни могла дати. Искористила је све особине ове улоге, сав пишчев материјал. Тиме, дакако, није дала целу скалу своје уметности, што је, у осталом, разумљиво: једна улога, врло често, ма да може бити сама по себи добра (тако је и са Астром), не даје довољно материјала за развој уметничких особина. Тога је ради добро, што је г-ђа Мара играла две вечери, те је, друге вечери, са Жаклином из „Љубав бди“ дала допуну својих уметничких особина.

Астра је хистерична, неразмишљена па и неваспитана млада дама, а Жаклина је бистра девојка, девојка, која искрено, мало детињски, мало девојачки, воли, жена, која осети сласт брачне среће и која целим фондом своје душе воли, жена, која долази дотле, да буде љубоморна и да се упорно, лукавошћу женске веверице бори за своје право. Ту је већ више материјала за уметничке потезе, скала је разноврснија, виша и нижа, па и врло висока. И г-ђа Мара је целу ту скалу извела у добро промишљеној линији и са обрађеним уметничким акцентом: била је Жаклина саливена као звоно, те је својом игром увелико инспирисала цело гледалиште. Наша је публика осетила онај део гошћине уметности, који је могла у границама Жаклине развити; осетила је уметност младе, лепе, добре, отмене жене, а врх свега веште глумице, која улоге тумачи паметно и дискретно. Да је гошћа још и у „Госпођи с камелијама“, „Самсону“ и „Госпођи Икс“ играла, виђене би биле и друге њезине особине.

Др. Каменко Субошић.

ДР. А. ФОРЕЛ:

ЗАДАТАК XX. СТОЛЕЋА НА СОЦИЈАЛНО-ХИГИЈЕНСКОМ ПОЉУ.

превео: БРАНКО РОЛЕР.

(Наставак.)

Док је наша култура, која с дана у дан напредује, дошла до овог сазнања, с друге стране починила је грдних погрешака. Велика множина социјално политичких фактора, која се услед недостатака техничких средстава није могла развијати, данас се у тишини али тим опасније шири, јер робујемо култу обичаја.

Ако је неки обичај стари — па био тај *и најглупљи* — постаје идолом, коме се људи клањају. Тортура је дуго времена сматрана да је безусловна потреба, и с каквим се све тешкоћама није морало борити људство, док није укинуто ропство! За одбрану старих обичаја увек се измишљавају нови софизми, па и данас на жалост има читав низ оних идола, којима служимо, којима робујемо, иако смо чврсто уверени, да нам у великој мери шкоде и наносе грдне штете нашој раси.

Један такав наш идол јесте **АЛКОХОЛ.** Неки тврде, да то не стоји,

опозиција ће да каже тој истој влади многу горку истину и онда ће већина, с обзиром на тако звани „велесилни положај“ монархије, да одобри влади милијоне. Како ће пак грађани (особито ми у Угарској) све те грдне трошкове платити, то је господи делегатима од већине девета брига.

Овде ћемо да забележимо неке догађаје при отварању делегација и у кратко рад њихов, у колико то до сада нисмо јавили.

— ДРЖАЊЕ МАЂАРСКИХ ДЕЛЕГАТА. —

Мађарска опозиција је у очи отварања делегација решила у својој конференцији под председавањем грофа Михаила Карољиа, да не иде у бечки Хофбург на отварање делегација ни на саслушање краљеве престоне беседе. И тога се решења опозиција и држала те није отишла у двор. Владину странку и њену плаћену штампу је то држање мађарске опозиције јако опекло те мунгови трабуњају нешто о „нетактичности“ и „илојалности“, али опозиција, наравно, на та мунговска трабуњања не окреће главе, него иде даље својим путем.

— ДОЧЕК СА СОЉУ И ПАКЛОМ КАРАТА. —

Злогласни бивши министар-председник др. Ладислав Лукач је такође изаслан од мунговске саборске већине у делегацију, ма да га је и суд својом пресудом у Дешијевој парници утврдио као највећег панамаша у Европи, који је државни новац дао за изборне цели данашње владине странке, који је терао панаму са сољу и за добар бакшиш партајској каси мунговској дао дозволу, да се на Маргитину острву отвори картаишница, како би лакомислени људи боље пропадали! Со и карте — то су данас символи грозне корупције и панамаштва у Угарској!

И са тим символима је Лукачу ономад приредио у Бечу необичан дочек један мађарски патриота, марвени лекар др. Хенрик Сердахељи, који је и преклане начинио непријатности мунговским делегатима. Сердахељи је дочекао Лукача пред т. зв. „угарском кућом,“ у којој заседава угарска делегација, те кад је Лукач сишао с автомобила, Сердахељи се издвојио из гомиле те уз велик смеј искупљене публике обасуо бившег угарског премјера сољу и картама. Лукач у први мах стаде као укопан, за тим му се оно „лепо“ јерменско лице отобољи и намурну у кућу. И тај ће сада тамо да декламује о „државним потребама“!!..

— ДАРАБОНТИ У УГАРСКОЈ ДЕЛЕГАЦИЈИ. —

Цинизам грофа Стевана Тисе и његове странке иде дотле, да су и у Бечу у делегацију одвели своју т. зв. парламентску стражу (дарабонте), јер се боје оне шаке опозиционих делегата.

И већ јуче, 8. (21.) о. м. очитовала се силовитост Тисиних пандура у седници угарског делегационог одбора за иностране ствари. Кад је опозициони делегат Стеван Раковски дошао у седницу, комисар Лацковић му саопшти, да његово искључење са седница заступничке куће још није истекло те да зате има напустити и делегационе седнице!

Раковски запита: „А шта ће бити, ако се ја на то не будем обзирао?“ Лацковић: „За сада ништа. Имам само то да Вам саопштим.“

Међу тим стиже гроф Јулије Андраши, с којим Раковски измења неколико речи па се смешећи удаљи рекав: „Жељно чекам, да истече искључење.“

За тим је као први говорник узео реч гроф Јован Хадик, који је протестовао против тога, што парламентска стража функционира и у делегацији. У том говорник види повреду имунитетског права како делегата заступничке куће тако и магната самих.

Док је гроф Хадик говорио, одборски председник др. Берзевици га је виша пута прекидао позивом, „да се умери“. Гроф Тиса се пак измотавао са „законом“ о парламентарној стражи доказујући, да се она овде односи и на делегате магнатске куће.

Лист „Пешти Хирлап“ јавља, да се мађарски опозициони делегати неће врло напрезати у одборским седницама, јер ове нису јавне. Главни напад на Берхтолда и Тису остављен је за саветовања у пленуму делегације.

— КРИТИКА БЕРХТОЛДОВА ЕКСПОЗЕА. —

Беч, 8. (21.) новембра.

У необавезном разговору делегата из немачког народног савеза утврђено је, да у експозеу грофа Берхтолда није довољно објашњено много питање из иностране политике, које веома занима јавност, те да одбор за иностране послове мора захтевати тачан обавештај.

Будимпешта, 8. (21.) новембра.

У писму из Беча „Н. П. Журнал“ критикује експозе министра иностраних дела и вели: Билансија спољног положаја је свакако повољна, али је наша дипломатија мало допринела томе. Ми бисмо радо олакшали грофу Берхтолду одступ, кад бисмо му знали бољег прејемника. Али букурештански аустро-угарски посланик гроф Чернин, за кога веле да ће бити наследник Берхтолду у звању, непријатељ је нашем уставу. Војни експозе примљен је, истина, са мање-више прикривеним нерасположењем, али се допушта неопходна потреба ванредних издатака.

Праг, 8. 21. новембра.

Независна словенска штампа оштро критикује Берхтолдов експозе а са тим у вези и целокупну спољашњу политику монархије. Међу чешким се листовима нарочито истичу дра Странскога »Lidove Noviny«, које су и до сада оштро критиковале спољашњу политику монархијину, а сада енергично истичу потребу, да се та политика демократише и да више не буде монопол преживелога племства и аристократије. У тој критици, дакако, видно место заузима критиковање албанске пустоловине.

— НАЈНОВИЈИ ИЗВЕШТАЈИ. —

(Телеграми Кор.-Бироа „Бранику“.)

Будимпешта, 9. (22.) нов.
(Стигао у 2·50 с. ноћу.)

Мађарска опозиција је затражила сазив ванредне пленарне седнице због парламентске страже. Председништво је ту седницу заказало за уторак у 11 с. пре подне.

У 1 с. по подне продужио је седницу угарски одбор за иностране послове. Делегат Е. *Миклош жали, што се у Берхтолдову експозеу спомиње потреба унутрашњег сталожења у монархији* и што се то односи на унутрашње политичко стање. Тражи објашњења од министра иностраних дела, у ком је стадију *консолидација Албаније*, је ли изабрана особа албанског владара, каквих јемстава имамо за повољни развој тамошњих ствари. Делегат кнез *Виндишрец замера улози министра иностраних дела у хрватском питању*. Указује на *Фридјунгову парницу* и вели затим, да министар-председник није одговоран за оно, што се догодило пре њега, али ће сносити одговорност за оно, што се збило у Угарској и Хрватској за време његова деловања. Делегат гроф *Апоњи* вели, да је једина цел, коју је министар иностраних дела постигао, одржање status-a quo на Јадрану. *Албанија није способна за живот*, а трајне прилике на Балкану не постоје. Говорник ипак изриче признање Берхтолду, што је својом познатом августовском окружницом ипак покушао, да спречи балкански рат.

Министар гроф *Берхтолд* прво на *мађарском* језику моли за опроштење, што ex abrupto *не може мађарски* да одговори, те *немачки* изјављује: На пребацивања због напуштања status a quo наводим реч старијега Андрашија: „Ми подупиремо кућу, која се руши, само дотле, да нам се не би срушила на главе“. Министар наглашава, да монархија не иде за ширењем на Балкану. Више говорника су пожелели, да смо требали одма на почетку балканског рата посести Санџак. У позоравам, да је и сам старији Андраши јако био противан том, да се Санџак потпуно поседне, јер те земља није културна. Разложив положај Санџака, министар вели, да је Санџак тако изложен, да би освојење његово много новца стало и биле би потребне велике војничке посаде. Санџак је имао вредности као свеза с Турском, но кад су се Србија и Црна Гора могле на југу спојити, Санџак постаде без вредности за нас. Зато га се одрекао и Ерентал. Услед овога одрекнућа беше и правно немогуће, при почетку рата умарширати у Санџак. (Не, не! Не беше *то* узрок, што се није »умарширало«, него *одлучно противљење* наше севезнице *Италије*, а и оно мало „пробне мобилизације«. — Ур. »Бр.«) *Ревизију букурештанског мира* су на амбасадорској конференцији захтевале све велике силе (То није истина. — Ур. »Бр«.), али су одустале од тог. Пошто је министар још нагласио, да се је Аустро-Угарска с успехом заузела (?) у Лондону и Петрограду за Румунију, нада се он, да ће пријатељство између Аустро-Угарске и Румуније непромењено постојати и даље. Новинарски напади у Румунији против Аустро-Угарске немају великог значења, јер се у њима не огледа држање одговорних чинилаца. (О, да велике најивности! — Ур. »Бр.«) Министар напослетку жали, што није све извео, што је хтео за Албанију, али се *нада да ће Албанија бити способна за живот*. (Само нека се нада! — Ур »Бр.«) Унутрашње сваће у Албанији престаће чим дође кнез. Вође албанских странака уверавале су, да ће се подвргнути кнезу. (Ако им донесе пуне бисаге злата. — Ур. »Бр.«) Разлози за стварање Албаније били су у првој линији одржање јадранске равнотеже и подједнака подела снага на Балкану. Са *Србијом* смо ступили у дотицај ради ревизије трговинског уговора и *из разговора с Пашићем о том имам повољан утисак*.

Затим је седница на министрову жељу проглашена за *тајну*, па је после у јавној очајно уверавао, како је Тројни Савез чврст, а што нас — вели — Немачка није довољно потпомагала, то је отуд, што *Немачка на Балкану није толико заинтересована* (И што није хтела да потпомаже *опсенарство* са Прохаскиним „мукама“. — Ур. „Бр.“)

Делегат гроф Јулије *Андраши* замера, што је напуштен Санџак, који би као спојни члан с Албанијом чинио добре услуге. Делегат гроф Михаило *Карољи* пита, какав је наш однос према Румунији и Русији. Известилац *Нађ* је питао министра иностраних дела, зна ли, да су у балканским ратовима оштећени некоји угарски држављани. Одељни предстојник гроф *Викенбург* изјављује, да ће оштећени добити потпуну отштету.

Затим је прорачун министарства иностраних дела у опште примљен, те је седница закључена.

Стопама краља Милана.

— Краљ Фердинанд у очајничкој борби за престо. —

Бугарски министар иностраних дела *Генадијев* стигао је ове недеље у Беч, где се нашао и бугарски владар, и изјавио је новинарима: како у

јер су наши стари много више пили, него ми. Ово мишљење је из основа погрешно, јер не одговара фактима. Истина је, да су вино у прастара времена познавали и „уживали га“, али свакодневна употреба, стално »уживање« алкохола било је могуће само имућнијима; народ, маса је пак само у изванредним случајевима, о великим свечаностима имала прилике до пије алкохола. И то стоји, да су таке свечаности изврнуте биле у оргије, али после тих свечаних дана велика маса на дуже време *није могла доћи до алкохола*, те зато нису ни познавали кроничан алкохолизам, пригодан мамурлук.

Колосалан напредак и развитак технике повукао је за собом ту несрећу, да је данашњим даном тако рећи и најсиромашнији у могућности, да за јефтине новце и без велике тешкоће, дође до алкохола. *Култ алхокола постао је општим*. Тога код старих није било. Нисмо ни примећавали, а пијење алкохола мало по мало, толико се одомаћило код нас, да је постало општом потребом, што у прастара времена није био случај. Последица овога је: да милијони стежу под убитачним утицајем алкохола а да нису тога свесни. Услед *свакодневне употребе алкохола*, телесна и душевна радна снага опада, велики део нашег потомства дегенерише неприметно, те се од чуда питамо, од куда и како? А све то путем и утицајем алкохолног „уживања“. Да су опасности и жртве алкохола заиста огромне, о томе се с дана у дан уверавамо. Како је несумњиво, да нас при употреби алкохола *непосредно искуство* уверава о штетним последицама његовим, ипак у најбољем случају гледају у алкохолу само индивидуално зло; свест о опасности употребе алкохола у најбољем случају ствара само обавезна морална правила умерености, али не систематску друштвену одбрану. Поред свег тога, што је медицинска наука данас доказала не само тренутни штетни утицај алкохола, него и улогу његову при уништењу организма; поред свег тога, што су страшни статистички подаци показали и показују, да стојимо пред озбиљном друштвеном опасности, која напада расу и друштвени поредак на жалост и грдну срамоту просвећеног XX. века, *велика већина* и данас „мисли“, да би како за поједине, тако и по само друштво *велика опасност* била, кад би се прогонио алкохол, што утиче на „*расположење*“. Мисле, да је алкохол безусловна потреба неусиљености, непосредности друштвенога живота и провађања, да је одрицање од истога мучење, један огранак науке о одбацивању уживања и радости, или бар томе слично.

Није ми намера, да се овом приликом опширније бавим овим питањем, али овде морам још нагласити, да акутно тровање алкохолом, ако се и у *већој количини* употребљава ма и ређе, само у извесним случајевима, односно дегенерације расе не значи таку опасност, као »*уживање*« алкохола, кад се *редовно*, ма и у »мањој« количини *свакодневно* „умерено“ „ужива“.

Хоћу да укажем на покушај *Крепелина* и *Лајтинена*, који су доказали статистичким подацима, да је *алкохол и у мањој количини* од штетног утицаја по наше телесно и душевно здравље, а исто тако и по здравље нашега потомства, а у великој мери штетно утиче и на отпорну снагу нашу; хоћу да укажем, да употребом алкохолних пића и у *најмањој количини* наступа бластофорија (кварење) сперме, семена и заметка, те услед тога и погоршавање, дегенерација подмлатка; хоћу само да укажем, да услед *опште употребе* алкохолних пића, луднице и заводи за епилептичне из дана у дан се све више пуне, док број за војну службу способне момчадије све више опада (у Швајцарској је нпр. 50—60 војних обвезника од хиљаде због тог неспособно за војну службу.) Па шта је узрок томе? Као што смо већ једном споменули, само неразумно одабирање, а к томе придолази још **алкохол**, који у великој мери утиче на семе и заметак родитељски и тим начином проузрокује дегенерацију расе. Све већи број неспособних за војску, идиота, епилептичара, душевно оболелих, безброј нервно болесних, туберкулозних и хиљаде других бедника и беда јасно доказују, да је дегенерација баш услед алкохола све већа и већа.

(Наставиће се.)

Бугарској не постоји агитација против краља Фердинанда и његове династије.

За чудо, како Бугаре није од лажљивости ни Брегалница излечила!

Него Бугари са својим лажима никако немају среће. У осталом у лажи је плитко дно! Бечки лист »Die Zeit« сутра-дан по Генадијевљевој изјави донео је познато писмо из софијске „Балканске Трибуне", којим се Фердинанд најенергичније позива да одступи.

У Бугарској не постоји агитација против краља Фердинанда, рече Генадијев. Може ли бити веће ироније наших дана!

Оставимо најпосле отворено писмо, но берлински „National-Zeitung« јавља, како је и *бугарски престолонаследник Борис стругнуо из Софије*. Пишу му сваки дан писма са претњама и младић се преплашио, па је ваљда и киднуо из Софије.

И сад Клементинин син и његов министар иностраних дела траже спасење у Бечу!

Тражио га је и Милан Обреновић, и за себе и за своју династију, па му је за тим срце у Бечу препукло, а сина су му једне мајске ноћи искасапили.

Руски је посланик Чариков те ноћи био будан и са провора посланства гледао је радњу огорчених официра у краљевскоме конаку.

Рус, као дуга црна сенка данас прати рад краља Фердинанда и његових министара.

НОВИ САД, 9. новембра 1913.

— **Народносни конгрес**. Из Будимпеште јављају бечком листу „Die Zeit", да народносни посланици на угарском сабору намеравају, да опет сазову конгрес немађарских народа у Угарској, и то с обзиром на то, што ниједан од народносних посланика није изабран у делегације те не могу тамо да изнесу своје жеље и тегобе. Они с тога намеравају, да сваке године у доба, кад заседавају делегације, одрже конгрес, како би и тегобе немађарских народа у Угарској могле продрети у јавност.

— **Шта је њих жацнуло!** Заједнички министар иностраних дела гроф Берхтолд је у свом експозеу о иностраној политици аустро-угарске монархије на крају нагласио, да у монархији треба да наступи **унутрашња консолидација**, дакле да не само у Аустрији, него и у **Угарској** наступе већ једном нормалне прилике. Е, та Берхтолдова жеља је љуто жацнула наше **мунгове**. Забога, мунгови с Тисом на челу непрестано се хвале, како су они 4. јуна 1912., кад су извршили прави **државни удар** па после **бајонетима и сабљама истеривали из сабора народне посланике**, створили „нормалне прилике" у овој веселој и задовољној земљи! Па онда, сви су народи у Угарској с Мађарима заједно задовољни са **панамама** мунговским. Особито су **Срби** задовољни, што им је „највећи панамаш у Европи" — — како га је Деши назвао — др. Ладислав **Лукач** укинуо њихову тешко стечену народно-црквену автономију. Све је задовољно у Угарској — веле мунгови и Тисини хусари. И сада наједаред долази тај Берхтолд, да тражи консолидирање унутрашњих политичких прилика у Угарској.

— **Решење хрватске кризе.** Мађарски кореспонденцбиро саопштава нам, да је хрватско питање начелно решено, те да ће барон **Скерлец** у **најкраћем времену** постати бан, а **избори** за хрватски земаљски сабор да ће се одмах за тим расписати. Са том се вешћу слажу и вести добро обавештених новина, те остварење њихово можемо очекивати.

Повратком уставнога стања у Хрватској завршиће се дуг низ трзавица у овој многонапаћеној земљи, чија је судбина у томе, да је газе грофовске чизме. Оне би је несумњиво и даље газиле, да се последње године не догодише епохални догађаји, који су и високу господу у Бечу раздремали, повукавши их подобро за стари, овештали перчин.

Демократија у Хрватској издржала је тешко искушење, те постоји нада, да се она у тешкоме искушењу очеличила, што даје гарантије за даље њезине успехе.

ИЗ НОВЕ СРБИЈЕ.

(Од нашег редовног дописника.)

Скопље, 30. окт. (12. нов.) 1913.

Данас је пазарни дан у Скопљу. Устадох раније него обично. Изађох на улицу. Маса магараца, људи и војника закрчава улице које воде према Душановом Мосту. На све стране се црвене фесови, црне капе, прошаране шајкачама српских војника, који озбиљно и поносно корачају кроз ту масу народа из околних села. Сељаци из околине Скопља долазе на пазар, гонећи пред собом претоварене своје мале и кржљаве магарце. Све улице и главне и споредне препуне су тих сељака.

Гледајући тај метеж сељака и претоварених магараца, човек брзо увиђа, колико је магарац важна и драгоцена животиња том сељаку. Магарац замењује тамошњем сељаку кола, јер све своје производе доноси сељак на њему. Један је обесио о дурашна леђа свога магарца две велике корпе и натоварио их зеленим главицама купуса, други је у бисаге натоварио жито, јечам, кукуруз, трећи пасуљ, четврти кромпир, једном речи сваки је сељак натоварио оно, што хоће у Скопљу на пазару да прода. А многи је поврх свега тога још посадио своју жену или сина, или је сам усео на њега. Жао ми дође гледати тако преоптерећену животињу, која без роптања корача и одмиче својим ситним корацима. И видим како се сирота животиња живо труди, да стигне на мету, као да зна, да се газда жури. А газда је по кадкад цагне својим шиљастим штапом и повикне на њу.

На Душановом Мосту је прави метеж. Једни иду на једну други на другу страну Вардара, једни иду на једну други на другу пијацу. А пијаце су по врсти поразбацане по Скопљу. Дрво ћеш наћи на пијаци где се само дрво продаје, зеље на одређеном месту за зелен; жито, кукуруз, јечам, кестен све на своме месту.

То тискање по улицама, по мосту, па оно источњачко шаренило годи оку. Таман си обратио пажњу на једну гомилицу, а оно се јавља друга, занимљивија и шаренија, па тако непрестано гомила гони гомилу и чини ти се, као да се улица креће, помиче напред.

Идући према Душановом Мосту, одмах на завршетку улице краља Петра пукао мали трг, пун сељака. На једном месту опазих круг сељака, те се упутих да видим шта је тамо. Кад оно, а у средини круга стоји сељак, а пред њим на земљи лежи прасе од својих 8 недеља. Ноге су му везане две и две, предња за предњу, а стражња за стражњу, те не може да устане, нити да се исправи. Прасе тако увезано немило цичи, а сељаци унаоколо стоје и гледају час у прасе час у газду. По некад који махне главом свом суседу, прозбори с њим неколико речи, а газда пажљиво слуша, слутећи, да се тај говор тиче његове робе. Мери их пажљиво и тражи међу њима купца, али се купац не јавља. Одједном опазих једног младог сељака где иде према кругу. Кад стиже он размаче круг и уђе у круг, те одмеривши робу, упита сељака:

— Шта искаш?

Газда живахну, погледа у сељака и одговори му, да иште за прасе 80 гроша, али ако не ће да се погађа и ако је озбиљан купац даће га и за седамдесет.

Они около оживеше. Погледаше у купца некако радознало и пријатељски, а он се окрете газди и рече му да не може дати више од шездесет гроша. За тим почне једну дугачку орацију, у којој је газди разложио, да прасе не узима за пасмину, него да га угоји и закоље за своју кућевну потребу. Тим и томе сличним разлозима, а нарочито напоменом, да је прасе још младо и да се на њему не види, да ли ће одговарати циљи, да он дакле рискира, покушавао је да убеди оне околне а нарочито газду, да му доста нуди.

Они у кругу изгледа да потпуно одобраваху његово мишљење. Живо су махали главом а по неки је приметио, да купац доста даје и да има потпуно право, кад се боји да се прасе не ће угојити, те тако купац не ће постићи свој циљ. Њихови погледи љубопитно падоше на продавца, који одговори, да не може пристати на понуђену цену. Прво и прво није лако данас отхранити прасе, а што се тиче гојења, он је уверен, да ће се добро угојити, јер и крмача и брав је од добре пасмине. Никад се још није догодило, да се његови свињи нису ухранили. Тога се он не плаши и не треба ни купац да се плаши. Осим тога навео је продавац и друге разлоге и изјавио, да не може никако попустити.

На то ће један из круга рећи купцу, да му понуди 65 гроша, што сви одобрише па и сам купац. Али продавац није хтео да попусти. Опет настадоше орације, док најзад купац не прихвати предлог једног од гледалаца, да му да 70 гроша. Тако се погодише, али да до тако срећне погодбе дође требало је скоро пола сата.

Тада купац откопча недра и извади из њих кесу са новцима, па изручивши их у руку узе један петодинарац и пруживши га продавцу изброја:

— Двадесет и пет гроша. Тури то! — викну на њега а овај брзо метну петодинарац у другу руку.

Купац узе један динар па изброја:

— Тридесет гроша — па опет викне на продавца: — Тури то!

Продавац брже метне и динар у другу руку. И тако је то трајало све док нису набројали 70 гроша. Тиме је пазар био свршен. Они се руковаше и растадоше се желећи један другом срећу и здравље.

Ја се после тога одмакох и упутих се преко Душанова Моста у чаршију, но, о томе други пут.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

— **Српско одликовање грчког краља.** Из Атине јављају: Српски посланик Бошковић предао је онамад јелинском краљу Константину орден Карађорђеве Звезде и медаљу за храброст. Том је приликом посланик држао одушевљен говор. Краљ Константин је одговорио са пуно топлине изражавајући своју радост поводом новог доказа о јединству двеју земаља, Србије и Грчке.

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 9. новембра.

— **Из нашег позоришта.** Колика беше силна француска шала »*Љубав бди*«, доказ је већ и то, што је кућа први пут тако пуна била — *ван прешилаше* — и, верујте, сви задржани до *пановоћи*, сви смо „*бдили*"! Успех сјајан! А кад би наша позоришна управа ангажовала једну боље плаћену субрету, или две, и давала чешће тако до „*пановоћи*" занимљиве ствари, не би ли и не знајући постала спасилац ситуације, дефицита..?

Нашто лицемерство, ми збиља волимо пикантерије и оперете, боље рећи наша публика то воли, па кад воли а и касу боље пуни, зашто јој не дати? Зар ми нисмо „модерн"? Та Јован Ђорђевић није из XX. века.

Уживање беше, посматрати она зажарена и задовољно насмејана лица, међу којима (за дивно чудо!) беше и таквих, која ове сезоне нисмо у опште видели у позоришту! Па онај френетични аплауз! И иначе беше све шаљиво и занимљиво. Зар није шаљиво на пр. кад несташна Жаклина намирише *пову*, а маркиза од Живињи пита: „*.шта то заудара?... а, то Ви миришите, пово!...*"? Или кад бароница од Сент-Ермина дође у луксузној зимској тоалети са нојевим перјем и боа-ом око врата, а Соланжа и Кристијана у белом летњем оделу за тенис, са рекетима? Па тек кад Жаклина мође своме љубљеном мужићу марамицу око врата, да не озебе, а на њој опет она кобна трговачка — „*нумерација*"!

А како беше збиља елегантна и изненадно добра у својој улози Лисијена од Морфонтена!? Али да је имала још и рукавице, елеганција би била на врхунцу.

Играло се у опште речено добро, са много воље, доста елеганције, али и са доста спорим диалозима и упадима, а то је главно код игара овога жанра. **С. О. Ф.**

— **Вршачко Српско Црквено Певачко Друштво** приређује у недељу 10. (23.) новембра 1913. године у Гликмановој забавној дворници по други пут свој *I. историјски духовни концерат* с учествовањем меш. збора, састављеног од прав. Срба, ученика тамошње реалке и Српкиња, ученица тамошње грађанске школе а под управом г. Карла *Направњика*, друштвеног коровође, на који се свеколико грађанство из места и са стране учтиво позива. Улазна цена од особе 1 круна. Добровољни прилози примају се са захвалношћу а употребиће се *у користи пострадалих од поплаве*. Улазне карте као и „Вођ" по овоме концерту могу се у напред добити у трговини Пантелића и Јовановића а на дан концерта на каси. Почетак у 3 сата после подне. Обзиром на то, што у 5 сати почиње биоскопска представа концерат ће почети тачно у заказано време. Распоред: Развој вишегласног појања у православној руској цркви. 1. 1. 136. псалам: 1. стих: „На рјеције вавилонстјеј", оглед двогласног појања с почетка 17. столећа; 2. стих: „На верби посредје јеја", оглед трогласног „домаћег" појања из 17. столећа; 4. стих: „Воспојте нам" и 5. стих: „Како воспојем", четворогласна армонизација „знаковног" напева с почетка 18. ст. 2. Василије Ћитов: „Велико многољетије", шестогласни мешовити збор. 3. Ђузепе Сарти: »Оче наш«, осмогласни меш. збор, изводи друштвени и ђачки збор. 4. Артемије Вељ: „Покајанија отверзи ми двери", мушки збор. 5. Димитрије Бартњанскиј: „Херувимска песма", бр. 8., женски збор. 6. П. Турчањинов: »Тебе одјејушчагосја«, мешовити збор. 7. А, Љвов: „Вечери твојеја тајнија", мешовити збор. 8. Д. Бартњанскиј: „Кто Бог велиј", концерат за два мешовита збора, изводи друштвени и ђачки збор.

— **Српске забаве**. *Српско Занатлијско Друштво у Сш. Бечеју* приређује у недељу 10. (23.) нов. 1913. г. у новоотвореној гостионици г. Николе *Петљанског у користи савеза српских певачких друштава* забаву са игранком. Распоред: I. део: 1. Говор. 2. Бајић: *Ситна киша*. Пева мешовити збор срп. занатл. певачког друштва. 3. Мокрањац: *Болно чедо*. Пева женски збор српског занатлијског певачког дру-

штва. 4. *Родољубиве песме.* Изводи тамбурашки збор српског занатлијског певачког друштва. 5. Мокрањац: VIII. Руковет. *Песме са Косова.* Пева мешовити збор српског занатлијског певачког друштва. 6. Хавлас: *Падајше, браћо.* Пева мушки збор српског занатлијског певачког друштва. 7. Мокрањац: XI. Руковет. *Песме са Охрида.* Пева мешовити збор српског занатлијског певачког друштва. II. део: игранка.

Забаву с игранком приређује *Занатлијско Певачко Друштво у Долови* под управом свога хоровође Светислава *Радојчића* у недељу 10. (23.) новембра 1913. у великој гостионици госп. Алексе *Ракицића* у корист друштвене благајне. Распоред: I. део: 1) Вебер: Из опере: „Вилењака." 2) Спасоје Томић: „Мислиш, дико", (смеса), пева мешовити збор. 3) Сентирман (смеса.) 4) Иса Бајић: „Српски звуци", пева мешовити збор. 5) „Свекрва". Шаљива игра у једном чину, написао Мита Калић. II. део: игранка по установљеном реду.

Турско-бечејско српско црква. певачко друштво приређује у недељу 10. (23.) новембра у великој дворани хотела „Паноније" у *Турском Бечеју* беседу са игранком, у корист друштвене благајне. Програм: I. део: 1. Д. Јенко: „Боже братимства" пева мешовити кор. 2. Ст. Мокрањац: „II. Руковет" пева мешовити кор, баритон соло пева г. Гига *Јовановић.* 3. Ст. Бинички: „Чини не чини" пева мешовити кор. 4. Ст. Мокрањац: „Хајдук Вељко" пева мешовити кор, тенор соло пева г. Славко *Стајић*, а баритон соло пева г. Петар *Зубан.* 5. И. Бајић: „Српски звуци" пева мешовити кор. 6. Ј. Маринковић: „Српски оро" пева мешовити кор. 7. А. Львов: „Да возрадуетсја" пева мешовити кор, бас квартет певају г. г. Гига *Јовановић*, Петар *Зубан*, Савица *Рајковић* и др. Богдан *Давидовић.* Кором управља г. Жарко *Чиплић*, друштвени коровођа. II. део: игранка.

Српска православна занатлијска певачка задруга у Земуну приређује у недељу 10. (23.) новембра 1913. уз пријатељско суделовање г. Ст. *Поповића*, срп. прав. богослова IV. год. из Ср. Карловаца у просторијама „Гранд хотела" народну забаву са игранком и позоришном представом. Распоред: I. део: 1. *** „Јако да царја", пева мушки збор срп. зан. пев. задруге. 2. Ст. Бинички: „Хај нек плану" пева мешовити збор срп. зан. пев. задруге. 3. Змај Јован Јовановић: *** декламује г. Л. М. 4. И. Бајић: „Омладина" пева мушки збор срп. зан. пев. задруге. 5. Свира и пева уз гусле г. Ст. Поповић срп. прав. богослов IV. год. Хором управља г. Ђ. *Радојев*, друштвени хоровођа. II. део: „Село и сватови", весео комад у једном чину са певањем, написао: Жививек. III. део: игранка.

— **Већина су људи робови** својих органа за варење. Ко пати од тешке столице, ваља да употреби сигурно, благо средство, добро познату горку воду Фрање Јосифа, која без бола чисти стомак и црева, а при пијењу је угодна. Због великога богатства сумпоровитих соли препоручује се ова вода нарочито у таким случајевима, где ваља болесник да мало течности употребљава. Др. Лев, оснивач истоименога санаторијума у Бечу, пише: „Већ са мањим дозама горке воде Фрање Јосифа имао сам успеха; дејство је било брзо, и без неугодних споредних појава". — Добија се у апотекама, дрогеријама и трговинама са минералном водом. *Дирекција за разашиљање горке воде Фрање Јосифа у Будимпешти.*

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Успешан чешки протест против Росегера.** Пре неколико месеци прославио је 70-годишњицу свог рођења познати аустријски романсје П. К. *Росегер*, чијих неколико фантастичких и безвредних романа (на пр. „Северна Семирамида") је преведено и на српски. Тај Росегер је у младости био *кројачки шегрт и калфа*, али се после дао на списатељство и сад о 70-годишњици му славило га је цело Германство, јер је он познат као *велики немачки шовиниста.* Као такав он је живо скупљао прилоге за немачки „Шулферајн", коме је *сврха понемчавање словенске деце.* У том „Шулферајну" је Росегер, који је написао читава кола романа и приповедака од слабе вредности, најжилавији агитатор. Зато су аустријски Немци употребили све и сва, да тај Росегер буде одликован Нобеловом наградом за књижевнике (150.000 К). Али „Просветни савез" (»Svaz osvetovy«) у *Прагу* телеграфски поднесе Академији и управи Нобелове закладе у Стокхолму *прошест* против тога, да се Росегеру даде Нобелова награда, јер је Росегер *злоупотребио* иначе заслужену омиљеност народнога писца *на германизаторску пропаганду*, уперену поглавито против Словенаца и Хрвата. У протесту је изражена и бојазан, да би Росегер и награду, кад би је добио, употребио такође на цели понемчавања.

И тај *чешки прошест имао је успеха!* Јер из Стокхолма јављају, да књижевну Нобелову награду *није добио Росегер*, него чувени индијски песник и писац из Бенгалије Тагора *Рабиндранат*, коме је сада 52 године, а у целој Индији и Енглеској је омиљен и ужива опште поштовање. Аустријански Немци су ту вест примили с великим једом, а Словени с радошћу.

— **Велики ђачки изгред у Барселони.** Варош Барселона је прави политички „бабин буџак" за Шпањолску. У тој вароши је легло шпањолских анархиста и револуцијонара и тамо сваки час има немира. Ономад беше у Барселони опет *крвавих изгреда*, које су начинили студенти, но повод беше случајан. Једна кола електричног трамваја прегазила су дете и тешко га озледила. Због тога ђаци навалише на трамвајска кола. Кад се умешала полиција, студенти се повуку у свеучилиште, одакле су *пуцали* на полицију. Ова продре у свеучилишну зграду, али на ректорово заузимање повуче се. У сукобу су *рањени* префект полиције барселонске и један полицајни потпоручник.

— **Тешка осуда због пијанства.** Из Њујорка јављају, да је поморски поручник *Стил* осуђен *због пијанства на шест година затвора* и на ражаловање (деградацију). — Кад би све пијанице тако строго бивале кажњене, мање би било алкохоличара на свету.

НОВИЈЕ.

Беч, 8. новембра. Бугарски министар иностраних дела др. **Генадијев**, који је дошао овамо, посетио је министра грофа **Берхтолда.** (Што ли бугарски министри толико обијају Берхтолду праг? Свакако ће и Генадијев из Беча отићи богатији са једним лепим — обећањем. — Ур. „Бр").

Берлин, 8. новембра. Прорачун за државну војску показује као текуће издатке за **пруски** контингенат војске **764 милијона** марака, а једнопуташњи издатци Пруске износе 304 милијона марака.

ТЕЛЕГРАМИ
УРЕДНИШТВУ „БРАНИКА".

Демонстрација у Будимпешти.
— Због закона о штампи. —

Будимпешта. 9. новембра. Око две хиљаде раденика одржало је скупштину против закона о штампи. После скупштине пошло је до пет стотина раденика пред локал независњачке странке, да прави демонстрацију. Умешала се полиција, и демонстранте је растерала. Доцније се упутише две стотине демонстраната пред редакцију листа „Budapesti Hirlap", разбише неколико прозора, но полиција их је, за тим, растерала.

Нацрт устава за нове српске земље.

Београд, 9. новембра. Влада је израдила нацрт устава за нове крајеве. Ови за сада не ће добити политичка права, само ће им бити осигурана сигурност сопствености, особе и вере.

Расплет у Хрватској.

Загреб, 9. новембра. Министар за Хрватску гроф Пејачевић стигао је овамо те ће наставити саветовања ради расплета.

Велика несрећа у Прагу.

Праг, 9. новембра. На Вацлавову тргу срушила се јуче нова градња. Шест радника, који беху затрпани, данас су мртви извучени из рушевина.

Крвави изгреди у Барселони.

Мадрид, 9. новембра. Јуче је опет било **крвавих сукоба** у Барселони између полиције и студената. Пешачка и коњичка полиција продрла је у свеучилиште и ту је испалила много метака на студенте. Три студента, осам полицаја и три жандарма су рањени. Три жандарма су пали с коња и угрували се. Многи су ухапшени. (Види о том белешку у данашњем броју „Браника". — Ур. „Бр".)

Барселона, 9. новембра. Јуче су се овде догодили нови немири, при чему је пуцано. Демонстранти, међу којима беше пуно анархиста, бомбардовали су трамвајска кола.

Позив на претплату.

Са 1. (14.) октобром о. г. отпочела је IV. ЧЕТВРТ годишње претплате на наш лист те молимо поштоване претплатнике да обнове претплату. Целом српском народу познат је »Браников« непоколебиви српски рад одавно већ, рад, за који и »Браник« и људи око њега поднесоше велике жртве. Но никаквих жртава нисмо жалили, само да послужимо српском народу, да одржимо лист на висини, на коју је подигнут.

Кад је тамо доле на Балкану букнуо велики рат балканског савеза против Турске, одаслали смо били на бојно поље нарочите ратне извештаче. Све то нас је такође стало огромних материјалних жртаа. Па кад се је небратска Бугарска изненадила, мучки дигла на Србе, постарали смо се, да и о ти крвавим догађајима доносимо најтачније, најбрже и најопширније извештаје. Исто тако нисмо жалили материјалних жртава ни сада, када арнаутски разбојници мучки ударише на обе српске краљевине, те смо доносили најопширније и најпоузданије извештаје.

„Браник" се издржава једино од претплате и огласнине. Па како је ево настала IV. четврт 1913. г., то молимо своје старе претплатнике, да обнове претплату, а све добре Србе, који се до сада нису претплатили на »Браник«, молимо, да се и они претплате на наш лист, који сам себе препоручује својим радом.

Претплата за „Браник" остаје стара:

на читаву годину	**34 К**
на по године	**17 К**
на четврт године	**8 К 50 п**

а може се претплатити и месечно са 2 К 90 п. За Србију износи годишња претплата: 46 динара, погдишња 23 динара, а четвртгодишња 11·50 динара. За све остале стране земље износи претплата 45 К у нашем новцу.

Претплата се најбоље шаље поштанском упутницом на администрацију „Браника".

У Новом Саду, 1. (14.) окт. 1913.

Управа и уредништво „БРАНИКА".

„АКОРДИ РАТА."
— ПОГРЕБ У НАУПЛИЈИ. —
(Успомена из српско-турског рата.)

Ја сам био девет стотина седми и последњи болесник, укрцан у пароброд „Рећина д' Италија" за Србију из Драча, из лепог Драча... Са неком тугом опростио сам се од наше једине милосрдне сестре г-ђе Делфе **Иванићке**; још једном сам погледао у оне њене благе очи, које су тога дана биле још пуније топлином, још једном сам чуо њен глас, који нас је тако дуго, лепо и са пуно наде тешио и болове ублажавао; још једном само хтео сам да пожелим да овде останем, бар још један дан, а већ је строги глас команданта приморских трупа допирао до мене и ја сам остављао све и слушао заповест, која ми је налагала нову дужност:

„Као најздравији међу најболеснијима, Ви ћете бити командир транспорта. Хиљаду бораца — изнемоглих, хиљаду лавова скрханих, хиљаду Ваших пријатеља поверавају Вам се да их сретно спроведете до Солуна. Пазите на њих, чувајте их, ја Вам наређујем као старешина и молим Вас као свога сина."

„Срећан пут! Срећан пут!" хорило се са обала српског мора, а то море, то тако жељено српско плаво море ударало је својим веселим таласима о песковиту обалу, која је била створена само за нас.

Огромна талијанска лађа Црвеног Крста остављала је драчко пристаниште и секла таласе Јадранског Мора, да би се дохватила пучине. Још смо назирали кроз вечерњи сутон само белу мараму наше милосрдне сестре г-ђе Делфе, па се и она изгуби, а нама се учини као да смо нешто изгубили, нас обузе нека невидљива туга и уздах за уздахом отимаше се из малаксалих груди војничких..... Да ли су то били уздаси за нашим морем или можда..... не питајте.

У огромној утроби „Рећине д' Италија" српски војници били су удобно намештени, тако да су и најопаснији болесници или рањеници осећали угодност. Лекари су трчали кроз редове постеља и надчовечанском снагом чинили услуге војницима.

Путовали смо мирно Јадранским Морем, а то наше море било је дивно, врло дивно, па ипак не хтеде да нас одвуче баш до нашег циља, већ нас предаде грчком мору, да на њему изгубимо четири друга.

* * *

Ноћ је била ужасна. Олуј је беснео у пуној снази својој. Муње осветљаваху острва, кроз која смо пролазили. Из даљине је нешто хујало а таласи су око нас трагично хучали у мраку. Јаук мора био је страшан и болан. Море је стењало под снажним бесом а лађа је наша била бацана као љуска орахова.

Доле у утроби лађиној чули су се болни гласови; изгледало је као да из ужасне дубине долази јаук смртно рањеног једног целог народа. Море, страшно немирно море чинило је своје и наши војници јечали су и шкргутали зубма и то они војници, који нису ни гласак пустили, када је усијани челик ломио кости њихове.

Ја сам са лекарима трчао између постеља и храбрио наше војнике, који су ме преклињали, да их што пре доведем на суву земљу, или да их убијем. Бура је достизала врхунац. Ја сам осећао ужасну муку, али сам се држао да не паднем. Јурио сам кроз целу лађу. Зауставио ме је капелан Исајија, талијански свештеник у служби Црвеног Крста.

„Сињоре, један сиротан умире, тражи вас и мене."

Пришао сам ка самртнику, који се борио с душом. Број 321.

„Шта је, пријатељу?" упитах га благо.

„Ја сам се борио, док сам могао,

ја сам све чинио за отаџбину, за нашег краља, господине, ја имам једну девојчицу, учините нешто за њу... Живео краљ! . . . . . нек' ме опева по нашки поп . . " И сиромах је занемео упрвши прст у свештеникове груди, на којима је био црвени крст.

„Бог да ти душу прости, Јездимире!" гласно изговори један од наших и угура самртнику свећицу у руку.

„Бр. 496 умире," јављао ми Талијанац чистим напуљским жаргоном, и ја сам са свештеником Исајијом трчао ка бр. 496.

„Како се зовеш!" упитао сам га, тек да га запитам што.

„Драгојло се зовем, дај ми малко воде, па јави бати, да долазимо," гласио је одговор самртника, који више није проговорио.

„Бр. 222 тражи нешто, ми га не разумемо, шта жели", јављао ми је болничар талијанске мисије.

Отишао сам к њему, но он није могао да проговори. Показивао је, да не може да говори, и тражио је очима некога, напрежући се да изусти нешто.

Умро је и своју жељу није исказао.

„Бр. 171. је сад овог часа умро. Молим Вас, да будете љубазни да и њега запишете", учтиво ми је саопштавао командант лађе, који је, извештен о наглом умирању војника, и сам сишао доле, и наговештавајући ми, да ће бити принуђен да уђе у науплијски залив и да остане у науплијском пристаништу, док бура траје, јер болесници не могу да издрже. Замолио ме је да припремим за погреб, како би се могли војници сахранити — **бацити у море**. Умолио сам га, да то не чини, већ да их сахранимо у Науплији, кад већ остајемо ту, наводећи му још жељу умрлих и многе друге разлоге, које је он усвојио и пристао, да се војници сахране у науплијском гробљу.

* * *

Кости наших војника расејане су на свима крајевима Балканског Полуострва. Кости наших војника разнете су на све четири стране Балканског Полуострва...

Па ипак **грчки народ**, дао је видног доказа у много прилика, да **уме да цени савезничке услуге и искреност, коју смо ми пружили не само Грцима, већ свима нашим савезницима**. Грчки је народ са пуно љубави дочекивао нас Србе, а са највећим саучешћем суделовао је у нашој тузи за сваким нашим губитком. Али кад је командант пароброда „Рођина д' Италија" потражио слободан улаз у науплијско пристаниште, Грци су му под нос затворили сигналом врата од истог, понашајући се према Талијанима, као према својим крвним непријатељима, и не дозвољавајући да њихова лађа уплови у њихово пристаниште.

Морали смо да се одвеземо моторним чамцем на обалу и тек оног тренутка, када сам ја успео да убедим пуковника **Генисарлиса** у Науплији, да је лађа талијанска пуна рањеника и болесника српских са Скадра и Драча, дат је слободан улазак у пристаниште „Рођини д' Италија".

Пуковник **Генисарлис** и потпуковник **Московаки** учинили су све, спремили су више него што је потребно, тако да су наша четири војника сахрањени у Науплији као генерали. Ови људи показали су се као прави савезници.

И кад су сутра-дан грчки војници понели четири бела сандука, уз пратњу читавог батаљона пешадије са пушкама, окренутим земљи, народ грчки, оличен у грађанима варошице Науплије, оплакивао је немо смрт наших војника, стежући ми редом, један по један руку у знак дубоке жалости за изгубљеном браћом.

Широко гробље на обали морској изгледало је светло и насмејано. Гробови, озеленили под јануарским сунцем грчког поднебља, били су весели; радовали су се, што међу њих долазе српски дивови. Море је шуштало са пуно тајанствености а то шуштање тихи ветрић преносио је кроз грање црних чемпреса и високих кипариса, који су шумили заносну песму вечности за наше неумрле витезове.

Споменици су светлили сребрнастом бојом под ударцима сунчаних зракова а статуе су укоченим очима пратиле последњи ход српских витезова по лепој земљи грчкој, а у којој ће боравити вечни сан, далеко, далеко од своје отаџбине.

Трубе су тужно одјекивале кроз сутон вечерњи а спровод је улазио у науплијско гробље, које се претворило у једно огромно велико срце, које се отвара, да прими ближњега свог у вечити мир.

Мирне стазе науплијског гробља оживеле су. Тамо на крај гробља, у влажној земљи под старим кипарисом снажне мишице грчких пионира копају четири нова гроба и уз ритам ашова и будака певуше посмртни марш војнички.

И док је влажна земља потмуло падала на дрвене сандуке наших војника, уз искрено саучешће грчког народа, оличеног у грађанима науплијским, цотле је јато црних гаврана кружило изнад наших глава, гракћући и спремајући се да одлете тамо далеко преко мора и гора грчких, тамо, где ће бити још много, много костију, крви и меса српских војника.

Знате ли, где је Науплија? Знате ли, где је готово крајњи југ Балканског Полуострва? Тамо је Науплија, тамо је науплијско гробље и на крају тога гробља, под старим кипарисом стоје четири свежа гроба четворице српских војника, који су умрли са неиспуњеном жељом: да још једном виде драгу им Србију и своје миле, драге...

Јездимире, Драгојло, Милоје и Драгољубе, нека је мир пепелу вашем у далекој лепој Грчкој, где вечито пролеће влада....

Солун, **Д.**

2. фебруара 1913.

Књижевност.

Календар „Нови Орао" за 1914.

У издању новосадског књижарника Светозара Ф. Огњановића изашао је „Нови Орао", велики српски народни илустровани календар за годину 1914. Календарски део уредио је проф Андрија М. *Машић* а забавно-поучни, као већ од неколико година амо, вредни фактор Браникове штампарије Тоша *Грујић*. Највећи део како ликова и слика тако и текста у забавно-поучном делу односи се на недавне епохалне догађаје на Балканском Полуострву. Ту су стиховане прилоге дали: Павле *Ташић* („Над светлим гробовима") и Миливоје *Соколовић* („Света песма") а с тим у вези су и: савремен препев старог (из невремена) Прерадовићева „Путника" од Ж Ј а, па „Погибија краља Владимира" од Драгутина Ј. Илијћа и песма Стевана Владислава Каћанског „Што тугом шушти Дрина?" Прозом се о тим догађајима говори у причи с натписом „Ибрахим и лепа Мара", запис Мил. *Павловића* с натписом „Мајка", новела Ђорђа Пет. *Везмара* „Остварени идеали", успомена Б. Ж. *Лазаревића* „Тако смо ушли у Скадар", слика „Реч сам дао!", која приказује јуначку смрт мајора Николе Благојевића, две згодице М. *Марјановића* с натписом „Србин гине" и „Сиротица" и најзад ратна зрнца (осам причица) из црногорских логора, прикупљена од анонима, који се крије под име славног црногорског јунака Никца од Розина. Од ликова су у вези с ратовима: лик пуковника Стевана Р. *Малешића*, команданта осамнаестом пуку, који се одликовао код Куманова; лик коњичког потпуковника Бранислава Лонткијевића, генерала Петра Бојовића, генерала Илије Гојковића, јуначког поднаредника Милоша Алексића, техничара Душана Марјана, скадарског ироја, а ту се могу уврстити како лик румунског престолонаследника Фердинанда (на коњу), тако и група, која приказује румунскога краља Карола и краљицу Јелисавету, познату књижевницу Кармену Силву, па и два лика, који приказују покојног дра Бошка Петровића, професора новосадске гимназије, који је пошао на бојно поље, но пао на жртву страшној колери. Слика пак, које подсећају на минуле ратове, има преко четрдесет. Ликовима су још приказани: заслужни Србин др. Михајило Полит-Десанчић (са кћерком дром Владиславом Бебом), некадашњи руски капетан а сад приватни доценат руског језика у будимпештанској трговачкој академији Озрен Суботић, мезимац дра Јована Суботића и Савке Суботићке, па млади Србин уметник певач Љубиша Ф. Иличић и најпосле ревни пијонир антиалкохолизма у нас, агилни млади Бранко Ролер. Корисне и красне поуке народу пружају: Миливоја *Мандића* успомене из живота старијих Фрушкогораца с натписом „Ми смо својој срећи сами ископали гроб"; *Ролерова* два чланка: „Је ли потребно и зашто би требало да и женскиње учествују у борби против алкохола" и „Важност и корист женског Сокола", анонимов чланак о крсној слави, новосадског учитеља и нашег сарадника Ђорђа *Петровића* мисли о дечјем васпитању, из београдског „Здравља" прештампана игијенска поука с натписом „Како ћемо што дуже поживети" и приповетка Јована Л. Богдановића с натписом „Последња форинта" а шали и разноди намењене су: хумореска Павла *Ташића* с натписом „Напаст" и седам малих причица под заједничким натписом „Мало шале". Забавно поучни део овога календара износи пет штампаних табака.

Ратне белешке.

— **За пет дана примирја.** После крвавих и очајних борби на Великом Говедарнику било је настало примирје. Војници, који су већ толико дана без сна и без ватре згрчени и прибијени једно уз друго: да им буде топлије, чучали по цео дан и по целу ноћ у рововима, бојећи се пакленог непријатељског танета, које би на сваки њихов покушај, да изађу из рова, зазујало оштро и пркосно преко њихове главе, ослободили су се, постали живљи и излазе да исправе своје, од силног чучања и стајања већ полу уштапљене удове.

У сред лета зима као у јануару. И зато се сатире шума. У великом биваку на сваких десет корака на влажној и утапканој земљи пуцкара ватрица, наложена од мокрих клада и прућа, које сагоревајући шиште. А дуж логора срећу се групе војника, који сваки час промичу носећи читаве нарамке и бремена сасеченог дрвећа и прућа. А пред вече тек настаје прави живот. Запишти дудук или двојаница некако сетно и весело и тако топло сећа на отаџбину.

— **На демаркацијоној линији**. Првога дана, када је повучена демаркациона линија, наши и бугарски војници, који су се до јуче међусобно без милости клали и убијали, приближивали су се једно другом и почињали разговор. Бугарски војници били су искрени и живо су се радовали миру, док су официри били нешто повученији и никада нису признавали оно, што су чак и њихови војници тврдили: да су побеђени.

— **Једанаест дезертера**. Трећег дана примирја пребегли су на нашу страну једанаест бугарских војника. За њима је неколико пута припуцано па су остављени на миру. Наши су их примили братски и срдачно. Пошто су били претходно разоружани — неки су имали само нож, неки и пушку и нож — дато им је да једу, а затим се око њих радознало искупила група војника и официра, који су их распитивали: зашто су побегли и како је код њих.

Они су наводили различите разлоге. Већина су тврдили, да се слабо хране, да по неколико дана не примају ни хлеб а камо ли што друго и т. д. — Један симпатични плави дечко од својих 18 година, коме је већ досадило ратовање, наводи као разлог бегству бојазан, да ће морати да оде на Једрене, други свирепост старешина; али је била најинтересантнија изјава једног младића, коме се решио стриц на бегство, па се бојао да ће погинути, ако остане сам и зато је пребегао са њим.

Из београдског »*Пијемонта*.

Наполеон о рату.

— **Његове мисли.** —

Француски пуковник **Пикар** издао је недавно у Паризу дело, које се може сматрати као нека врста антологије Наполеонове ратне филозофије. Ево неколико примера из те интересантне књиге:

*

Издавати заповести, јесте најбезначајнија ствар; главно је извршивати их тачно.

*

У војсци не постоје кнежеви и принчеви. У њој има само војника, официра, пуковника, генерала и војсковођа.

*

Генерали не смеју имати више од шездесет година. Чим ко пређе те године, треба му набавити какво угледно место, где не ће имати никаквих послова.

*

Рат је чудна вештина; уверавам вас, да сам учествовао у шездесет битака, и при томе нисам ништа научио, што већ нисам знао у почетку. Гледајте само Цезара: он се борио први пут као и последњи пут.

*

У ратној вештини нема одређених правила; све зависи од карактера генералова, од његових способности, недостатака, од каквоће самих трупа, од домета оружја, од годишњег времена и још од хиљаду других околности, које никада нису сличне.

*

Геније ради све под вођством надахнућа: Што је у једној прилици добро, у другој је рђаво.

*

У рату је главно морална снага; она износи три четвртине целокупне снаге; биланс праве снаге износи свега једну четвртину.

*

Пишете ми: „Није могућно"; та реченица није у француском духу.

*

Само воља, карактер, ревност и смелост начинили су ме оним, што сам сад.

*

Војска се не сме навикнути на то, да се јунаштво награђује новцем; довољно је, дати војницима одликовање.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

ОГЛАСИ.

ПОЗИВ.

Овим се позивају сви деоничари **Српске Кредитне Банке и Штедионице Д. Д.**, који су бележили деонице II. емисије, а који су од стране управе препорученим писмом позвати, да све заостале уплате, за које се позивају, за 8 дана уплате, јер ће у противном случају платити за закашњење 6% на неположену своту. Ако пак ни на други позив, достављен рекомандираним писмом, не плате за 14 дана прописану уплату, затезне камате и трошкове, губе уписани стечено право и до сада положене уплате. Неисплаћена такова деоница уништава се, а истављена нова деоница излаже се продаји.

Б. Црква, 20. новембра 1913.

459 1-1 **УПРАВНИ ОДБОР.**

Старо-пазовачки вашар

дозвољен је. Почетак му је **1. децембра** по р. к.

У **Ст. Пазови**, 9. (22.) нов. 1913.

МИТА ГАЈИЋ,
закупник вашара.

460 1-3

КУЋА НА ПРОДАЈУ.

Своју кућу, која се налази у **Новом Саду**, Радичевићева улица бр. 28., продајем из слободне руке.

Кућа се састоји из шест соба, две кухиње и осталих споредних зграда.

За услове обратити се у истој кући. 458 1—3

КОРЗО БИОСКОП

За суботу 22. и недељу 23. новембра по н. к.

ПРОГРАМ:

1. Увод.
2. Индустријска гвожђа у Бомбају, научно
3. Жужика као прања, комично
4. На обали Каталоније »Шпанија«.
5. Мориц, побегао са Венцеом, хумореска.
6. **У пречишћавајућој ватри**, драма у 3 дела.

Радним даном после подне места су — осим ложа — у пола цене.

413 24—800

Непокретно имање

у хатару варошке општине паланачке, у Србији, састојеће се из 45—50 јутара одличне ораће земље, продаје се под врло повољним условима, на отплату, из слободне руке.

Потребна обавештења даје

Ђока С. Димић, економ из Паланке (Serbien).

4—4 451

„Рат на Балкану"

„БОЈ НА КУМАНОВУ", „БОЈ НА СКАДРУ", „РАТНО КОЛО" ОД П. К.

или ма коју другу песму дивно свира

грамофон „Трупел"

који заједно са десет дуплих плоча **само 40 КРУНА стаје**.

БЕЛА ТРУПЕЛ, Нови Сад

дунавска улица бр. 17. Телефона бр. 370.

Велика радионица за поправку инструмената.

Ценовник бесплатно. 442 5—20

Изашла је из штампе:

Т. РАДИВОЈЕВИЋ

Србија у слици и речи

(СТАРА И НОВА СРБИЈА).

Природне лепоте и историјске знаменитости у 96 чланака са 194 сл. у тексту.

Књига садржи низ најбољих путничких бележака од наших најпознатијих писаца.

Цена 4·— дин. повезано.

Може се добити у

Издавачкој књижари Геце Кона Београд, Кнез Михаилова ул. 1.

Велики каталог српских књига шаљемо на захтев бесплатно. 440 2-3

Једина српска трговина сегединских производа.

Препоручујем своје велико стовариште сегединских производа као: **ПАПРИКА, ТАРАНА, САЛАМА, МАКА, МЕТЛЕ, ЧЕТКЕ, АСУРЕ** и т. д. по врло умереној цени. **Ценовник шаљем бесплатно.**

С поштовањем

ТОДОР ТРИШИЋ,

Сегедин, iskola u. 3.

427 2—10

ИМАМ НА ПРОДАЈУ I-а ПРАЈСКОГ УГЉА ЗА ГОРИВО, I-а БУКОВИХ И СЕЧЕНИХ ДРВА. ПО НАЈЈЕФТИНИЈОЈ ЦЕНИ ПОСТАВЉАМ У КУЋУ.

Коста Драгинчић

НОВИ САД 395 (18—15)

Текељи Имре и Успенске ул. ћошак.

ПРОМЕСЕ*)

ОД

Аустр. Државне срећке

од године 1864.

Главни згодитак		. . . К	300.000·—
1	„	по . . „	40.000·—
1	„	„ . . „	20.000·—
2	згодитка	„ . . „	10.000·—
2	„	„ . . „	4.000.—
3	„	„ . . „	2 000·—
40	згодитака	„ . . „	800·—

Жребање I. децембра 1913

Цена К 20·—

издаје

МЕЊАЧНИЦА

Централног Кредитног Завода деоничарско друштво у Новом Саду.

*) Поштом шаљемо поруџбине само у том случају, ако нам се новац унапред пошаље заједно са 35 п. за рекомандацију.

Изашла је из штампе:

ДР. ЈОВАН СКЕРЛИЋ проф. универзитета

Писци и књиге

VI.

САДРЖИНА:

Мил. П. Шапчанин — Др. Анта Старчевић. — Генерал Симеон Зорић. — Нови Омладин Листови и наш нови нараштај. — Никола Велимировић. — Нови Песници (Милан М. Ракић, Алекса Шантић, Вељко Петровић, Сима Пандуровић.

Цена 2·— динара.

Такође се могу добити и I, II, III, IV., V. књ. Може се добити у

Издавачкој књижари Геце Кона Београд, Кнез Михаилова ул. 1.

Велики каталог српских књига шаљемо на захтев бесплатно. 441 2-3

СПАС ЧОВЕЧИЈЕГ ЖИВОТА!

Препоручујем сваком оном који болује од опасне болести јектике или запаљења плућа; мој светски проналазак који још нико до данас пронашао није осим ја, до данас су хиљаду хиљада животом платили од те опасне болести, ал пошто сам ја тај лек сам пронашао где је до данас сваком најбоље помогло, зато пак кога је год затекла та грозна болест, а нарочито код нашег света, ово је за њега спас зато нек се сваки на мене обрати где се одмах упутство од мене добија, који га год буде поручио тај ће одма за 14 дана видети да делује много лакше и да на боље иде

Адреса: W. MARINOVIĆ WIEN II. OBEREDONAU 63. I./34. 456 2-10

Част ми је до знања ставити п. п. госпођама и госпођицама да сам од првог октобра отворио

САЛОН

у **Новом Саду** у Верешмартијевој улици број 23. поред Фајтове млине, за израду сваковрсног женског одела.

Пошто сам пробавио пуних шест месеци у Бечу и усавршио се у свему што у ту струку спада и као специјалиста у крају и раду а нарочито енглеских костима, плишаних мантлова и јакни, по најмодернијем крају и фазону, у стању сам сваку муштерију задовољити са врло солидном ценом. Скрећем пажњу земљоделским девојкама, да само код мене могу добити најмодернијих плишаних огртача и костима.

С поштовањем

С. Пејић,

377 9—13 специјалан женски кројач.

НАЈНОВИЈЕ ПОСЛЕ РАТА!

Јављајући читалачкој публици да је »НАПРЕДАК« основао књижарску радњу у Београду, стављамо у исти мах свакоме до знања, да ће се **хитне** поруџбине експедовати и у Угарску, Хрватску, Далмацију и Босну из Београда директно и одмах. Изашло је из штампе и препоручујемо:

Др. Бран. Петронијевић, Чланци и студије, I. (Културни проблеми св. 4.) пов. 3·— Круне поштарином 3·20 К.

П. К. Божински, Легенде (комп. за клавир) 2 К поштарином 2·20 К.

Др. Ђорђе Дера, Хорације Флак, Живот и песнички умотвори, 2·— К, пов. 3·— Круне.

Као ново препоручујемо:

илвен Рудез, Књига о Срећи, бр. 3 К пов. 4 К.

Компејре, Психологија примењена у педагогији, С бр. 3·— К пов. 4·— К.

Др. Рибникар, Здраво и болесно дете, бр. 3·— К пов. 4· К.

А. Шопенхауер, О части, —·60 пот. 437 3-4

У ХОМОКБАЛВАЊОШУ (Баваниште) има једна

ГОСТИОНИЧКА радња,

која има Читаоницу са 90 чланова и сталан БИОСКОП на најбољем месту са свима просторијама и неколико путничких соба.

Тражи се ВЕШТ ГОСТИОНИЧАР под рачун који мора имати добру кујну. Примање одмах или по уговору. Ближи услови код г. Богдана Х. Стојановића. 457 2-2

Капамација и Бонди

У НОВОМ САДУ

јављају цењеном грађанству из места и околине, да су у **Кошут Лајошевој улици бр. 3.** на ћошку дунавске улице

отворили сасвим нову радњу

мушког, женског и дечијег одела

а нарочито смо нашу радњу веома добро снабдели са великим избором женских костима, шалова, шлафрока, блуза, хаљина за девојчице, женске капе, колје (огрлице), муфова и сву у ову струку спадајућу робу.

Цене су јефтине и строго утврђене!

Умољавамо цењено грађанство за што обилатију посету, а наш **повереник г. ГЕЗА ПИСКЕР**, ће све учинити, да цењено грађанство што боље задовољи. 284 16—

„Клуб" папир за цигарете

прави је само са овде нацртаним **заштитним марама.**

Свака књижица садржи потпуно 100 листова.

Патворина, које све мало вреде, ваља се чувати.

447 2—52

ШАМУ КРАУС, Н. САД

ДРАГУЉАР, САЉИЈА И ОПТИЧАР — КОШУТ ЛАЈОШЕВА УЛИЦА БР. 23.

КОД ВЕЛИКОГ САХАТА И ДВА ВЕЛИКА ЦВИКЕРА.

Стовариште златне и сребрне робе, џепних и зидних сатова. — Велико стовариште аргентор-сребра и робе од кина-сребра, есцајга и луксусних предмета. — Богато сортиран избор свију врста оптичких стакала за наочари, цвикере и др. и др.

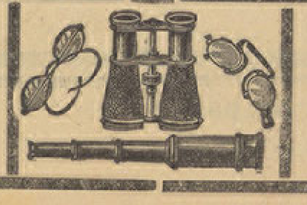

„Права кристал-стакла, за кратко- и слабовиде из чувене Ратеновске [Немачка] оптичке фабрике", ненадмашно у квалитету и солидности — увек има свака нумера и модел. — Све се репаратуре изводе тачно и стручно. **Молим обратите пажњу на велики сахат који виси над радњом!** 385 14—

Изашао је сад из штампе у новом издању

ВЕЛИКІЙ

СБОРНИКЪ

Књигу ову средио је искусан стручњак и зналац типика — тачно по обредним књигама црквеним. Дело обухвата око тридесет табака велике осмине. Цена је **5 круна**, а у богато украшеним корицама у платненом повезу, са позлаћеним насловом и шарама **6 КРУНА**.

КО КУПИ ДВЕ КЊИГЕ ДОБИЈА ТРЕЋУ БЕСПЛАТНО.

Препоручујемо ово изврсно уређено дело нашим црквеним општинама за св. храмове, слушаоцима богословије, ученицима учитељских школа и сваком појцу, којем је така књига потребна.

Књижара и штампарија д. д. „Натошевић“
У НОВОМ САДУ.

4—5 432

П. Т. Овим сам слободан учтиво известити моје пошт. пословне пријатеље и ц. госп. трговце, да сам ја старој, угледној отпремничкој (шпедитерској) фирми

ЈОСИФА ВИДАКОВИЋА НАСЛЕДНИК, БЕЧ

као ортак приступио.

Искуства, која сам ја током 34 године мога деловања у највећим радњама бечким као путник и заступник на овдашњем тргу стекао, стављају ме у положај, да ћу и ову грану пословања успешно за стару, реномирану фирму Јосифа Видаковића наследник прихватити, а моја досадашња пословна прошлост јамчи, да ћу и на даље савесно послужити.

Слободан сам на крају још и то приметити, да ће мој досадашњи агентурски посао, који сам ја увек на солидној основи водио — и на даље бити од мене продужен, те се препоручујем за савесно спровађање налога сваке врсте, мојим цењеним комитентима потпуно без интереса.

Молећи, да горње саопштење изволите на знање узети, препоручујем се Вашем поверењу и остајем с одличним поштовамем 446 4-6

ГИГА Е. МАРКОВИЋ чл. фирме ЈОСИФА ВИДАКОВИЋА насл.

НЕДЕЉНИ УЛОЗИ НА ШТЕДЊУ

МОГУ СЕ УПИСАТИ СВАКИ ДАН НА БЛАГАЈНИЦИ НАШЕ МЕЊАЧНИЦЕ.

Плаћа се Круна 1·— на сваку честицу недељно

а укамаћују се

са 4% ако траје уплата 1 годину
„ 4½% „ „ „ 2 „
„ 5% „ „ „ 3 „

За време трајања уплата могу улагачи подизати ⅔ од уплаћене своте као предујам.

ЦЕНТРАЛНИ КРЕДИТНИ ЗАВОД ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО У НОВОМ САДУ.

ШТАМПАРИЈА

ДЕОН. ДРУШТВА БРАНИКА У Н. САДУ

ДУНАВСКА УЛИЦА БР. 36.

знатно је проширена и снабдевен са новим брзотисцима које крећу електрични мотори, великим избором слова, орнаментима и шарама — препоручује се п. н. публици у месту и околини за израду сваковрсних штампарских послова и то: дипломе, позива за забаве, брифпапира, коверата, тисканица за црквене и полит. опћине и адвокатске канцеларије и т. ц. Препоручује се новчаним заводима за израду свију пословних књига. Израда савремено техничка. — Умерене цене. — Послуга брза и тачна.

Највеће стовариште помодне мушке и женске конфекције и ћурчијске робе **Манојла Рота и Сина у Нов. Саду,**

(у новосазиданој палати римокатоличке општине).

Част нам је поштовано грађанство из места и околине најучтивије известити, да смо наше велико стовариште **готовог одела за господу, госпође и децу** најмодернији и по најновијој фазони робом снабдели, те смо у том пријатном положају, да можемо наше поштоване муштерије, како у великом избору највршније робе, тако и са тачном послугом, умереним и строго утврђеним ценама најбоље задовољити.

Скрећемо пажњу на наше велико стовариште: капута за поспоље, од астрагана, перзијанера и силскина. Исто тако велики избор плишаних мантлова, капута, муфова, коњеа од мердара и сибирског цобла.

Велико стовариште варошких и путничких бунди.

Наруџбине по мери примамо као и оправке.

За бројне поруџбине моли

793 (7-7) С поштовањем МАНОЈЛО РОТ И СИН.

Хотел „Бела Лађа“, Нови Сад

модерно са електричним осветљењем и осталим удобностима удешен, најпедесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.

ТОЧИ ПРАСТАРО [URQUELL] ПИЛЗАНСКО ПИВО.

Продаја изврсног карловачког вина на велико. 202 55-100

Стефановићева

КАВА

64 43—52

Прва фабрика кола

Рајха и Лебхерца

у Новом Саду

(на лиману, у близини железничке станице).

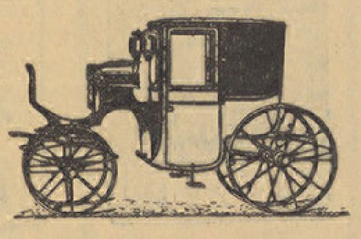

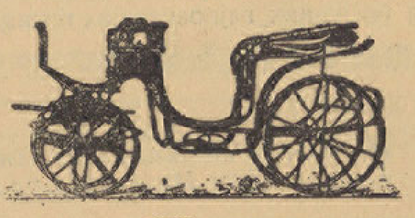

Брзојави: Victoria Ujvidék.

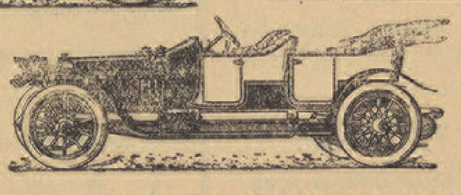

Телефон: број 134.

Највеће стовариште различитих, модерних кола од најједноставније до најелегантније израде по јефтиним ценама. Признато солидна творевина. — Илустровани ценовници бесплатно и франкирано. Стара се кола оправљају најбрижљивије или се на жељу и трампе. 137 32—52

Власник и издавалац: Деничарско друштво Браник

Електрична штампарија д. д. Браника у Н. Саду.